

ŞEBNEM ŞENYENER

Bütün tercihler salgın gibi bir kaderin içinde mevcut, işte bu yüzden 30 Şubat gerekiyor. Dilemeye değer dileklerin gerçekleştiği gün olarak. Başka çaremiz var mı?

30 Şubat/ Roman/ İş Bankası Yayınları

• Masumiyetini yitirmiş bir kent ve o kentin birbirinden ilginç karakterleriyle geniş yapıyoruz 30 Şubat'a. Kibirli, acımasız, kendini beğenmiş bir kent manzarası ve kentin kollarını açtığı karakterle düşsel bir dünya çiyorsunuz romanda. Bu yönüyle 30 Şubat'ın ana kahramanını kent olarak düşünebilir miyiz? Ve sizin için bu kent tam olarak neresi?

– Doğrudur. Şehir, başka yerlerle benzerlikleriyle olduğu kadar farklılıkları ile kahramanlarının ve en başta rüyasız Elif'in izdüşümüdür. Yeniyetmelik yıllarından başlayan ve yarım yüzyıla yaklaşan bir hayat boyu süren bir aşkın barınağı. İnsanın бүтүнleşme, bir olma çabasını yaşatan bu mekân tehlikeye düştüğünde –örneğin deprem, işgal, saldırı, vb. sırasında- yaşananlar herkesin aynı anlam vermeye çalıştığı değişik manzaralar çıkarır ortaya. Yalnızca çağımızın değil, bütün insanlık tarihinin ortak sorunu olan şeyler bunlar. Felaketin yazgıya dönüşmesini kastediyorum. Üzerinde bulunduğumuz coğrafyada böyle hadiseleri anlatan destanlarda, âşik edebiyatında, Batı'da modern romanın doğuşunda, Daniel Defoe'da, Albert Camus'de, Jose Saramago'da, Gabriel Garcia Marquez'de felaketin yazgıya dönüştüğü zamanlarda aşka ait anlatılan bulmak mümkün. İşte aynı sinavdır bu kitapta karşımıza çıkan şey, şehri bütün dileklerin gerçekleştiği 30 Şubat'ın peşine düşürür ister istemez, o imkânsız aşkın, dilemeye değer dileğin, hakiki özgürlüğün peşine. Kitaptaki mekân New York'ta artık var olmayan, çeşitli nedenlerle yıkılıp kaybolmuş yerler. Bu yerler bana felaketin yazgıya dönüştüğü tarihin mekânı olarak göründü.

• Gülme salgını ve ardından gelen karantina kentin yüzünü tamamen değiştiriyor. Gülme gibi pozitif, arzulan bir eylemi neden öldürücü bir hastalık olarak seçtiniz?

– Gülme mutluluğun en açık ifade biçimi. Mutluluğu temsil eden hem güzel, hem de kontrol dışı bir işaret. Ama özellikle korkuya gülerken tepki verdiğimiz anları düşünürseniz, birden gülmenin nasıl bir refleks olduğu, nasıl bu evrensel anlamı kazandığı sorusu çıkıyor karşımıza. İnsanı güldüren şeylerin arasında ayıp, sansürlü kavramlar da var, utanca, aşığınlanmaya gülerken verilen tepki de var. Gülmenin salgın haline geldiği yerler de mevcut, gülerken ölen de var. Bu sebeple gülme üzerine yazılan kitaplarda yapılan araştırmalarda ilginç, alışılmamış mutluluk kavramının ötesinde tezlerle karşılaşabiliyoruz. Örneğin yapılan bazı araştırmalara göre insan ortalama olarak günde 18 kere güler. Bu yemekten, içmekten, cinsel ilişkiden vs. çok daha fazla yaptığımız bir hareket. Ama onu hakikaten tanımlıyoruz. Gülündüğünde endişenin azaldığı, kan basıncının

düştüğü, göz ve ağız çevresinde 17 kasın hareketi geçtiğini söylüyor araştırmacılar. Psikologlar gülmeyi, saldırganlığın sosyal olarak kabul edilebilir bir ifadesi olarak tanımlıyor. Felsefeciler bunu bir üstünlük ifadesi olarak niteliyorlar. Şempanzelerin gıdıklanıklarında ha-ha sesi çıktıklarına, çünkü bir nefeste birden fazla ses çıkarma kabiliyetine sahip olmadıklarına dikkati çeken uzmanlar insanın konuşmaya başlamasını, atalarının sahip olmadığı bu kabiliyete sahip olmasıyla gerçekleştirdiğini öne sürüyorlar. Yani ha-ha diye gülebileme kabiliyeti, bir nefeste birden fazla ses çıkarma kabiliyeti. Dilden çok önce gülmeye yeteneğinin geliştiğini söyleyebiliriz bu durumda. Gıdıklama ise gülmenin en eski, en ilkel sebebi oluyor bu araştırma sonuçlarına göre. Bu refleks ise edebiyat tarafından göz ardı edilmiştir, gülmek "anlamak" ve dilin marifetlerine ait bir tepki olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca gülmeye salgınları mevcut yakın tarihimizde. İnsanı gülerken öldüren ve sebebi anlaşılmayan salgın hastalıklar da var. Böyle örneklerde gülme haline mutluluk diyebilmek zor tabii. Yoksa tehlike sezgisizlikle hareket eden bir güvenlik tedbirini, potansiyel düşmana uzatılan zeytin dalı, bir barış jesti mi gülmek? Bu sorunun cevabını düşünürken dilin de aynı şekilde bir güvenlik tedbirini olarak geliştiğini düşünmek mümkün.

• Salgın, insan ilişkilerini de değiştiriyor... "Düşene elini uzatmayan, birbirinden bağımsız davranmaya alışkın" sert kent insanlarını birbirlerine yaklaştıran, onlara yardımlaşmayı yeniden öğreten büyük bir değişim bu. İnsani değerleri anımsamak için hep bir trajedi mi beklemeliyiz?

– Tehdit karşısında ortaya çıkan insanlık durumları arasında ortamın sağladığı fırsatları değerlendirip kötülük etmek, suç işlemek olduğu kadar birbirine destek olmak, birbirine yakınlaşmak da var. Bunları görüyoruz roman boyunca. Hatta durmadan sevişmek, çirliçirlik bir bütün olmak arzusuna kapılmak böyle durumlardan biri. Trajedilerden sonra çocuk doğumlarında bir patlama olduğu dikkat çeker. Şehirde karşımıza böyle manzaralar da çıkıyor. Romanda bir de keman korosu var, direnmiş başını çeken müzik. Kremona'da onyedinci yüzyıl başında gerçekleşen bir veba salgınından sonra yapılmış, özellikle günümüze kadar sırrı hâlâ çözülemeyen cıvaları sayesinde çıkardıkları olağanüstü sesle tanınan kıymetli kemanlardan oluşan bir koro çıkıyor ortaya. Bir süre sonra hikâyeye de şehirle birlikte o koronun müziğinin peşine takılıyor.

• Rüya görmek, salgının biricik ilacı olduğu kadar roman karakterlerinizin kişisel mutluluğu yakalamadaki tek kurtuluşu. Özellikle, bir türlü rüya göremeyen küçük Elif Lâle ve onun rüya günlüklerini tutan kumarbaz annesi Afsane için ayrı bir önemi var rüyaların. Elif Lâle, göremediği, Afsane ise gördüğü rüyaların acısını birlerinden çıkartıyor sanki...

– Rüyalarımız o gün başımızdan geçen şeyleri, çözülmez kalan olayları, bilinçaltı korkuları, arzuları işleyen, kelimelerden, hecelerden, seslerden ya da vücudumuzun işleyişinden esinlenen bir zihin diliyse, hayata anlam verme faaliyetiyse, rüyasız Elif Lâle böyle bir gıdadan mahrum. Hiç rüya göremediğini düşünebiliyor musunuz? Doğduğunuz andan itibaren. Afsane'de ise tersi bir durum söz konusu. Uyumaya yatmak, rüya görmek kadar kâbus görme cesaretini gerektireceğinden belki de Elif'in ölüme direnişidir rüyasızlığı. Roman da bu anlamda insanın rüyayı taklit edici. Yeni bir anlamda ölümü taklit edici. Metin ölümün gücünü çeşitli biçimlerde kullandığından, rüyaları kayda geçirmenin kendi iç hesaplaşma sürecinde ortaya çıkan bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Rüyasızlık da bu çerçevede ele alınması gereken bir şey. Hayata yepyeni bir anlam verebilme ihtimali açısından akla gelebilecek ilk şey. Bu nedenle edebiyatta ve de Türk halk edebiyatında da sık karşımıza çıkan bir mesele rüya. Rüyadan sonra âşik olmak. Âşk öznesi biçimlerin, yeniden biçimlerin, sahiplenilmekten öte olur, bakışa düşer kalır. Artık bundan sonrası sessizlik, sessizlikteki müzik. Böylelikle zenginleşir, hayatta bir olur ve ölümlüme banşır âşik.

• Roman boyunca gelişen olayları, şiirli, saati, özlü sözler ve fıkralarla dolu maarif takvimi eşliğinde, bir günlüğe düşülmüş kayıtlar olarak izliyoruz. Maarif takvimine başvurmak romana ayrı bir devinin kazandırıyor. Ayrıca roman boyunca 1958 yılındayız. Neden özellikle bu tarih?

– Her sabah bir yaprağı kopardığımız takvim, zamana saatiyle birlikte temsili bir çerçeve çizer. O kadar ki, saat resminin üzerinde bir akrep ve yelkovan mevcuttur, yani bir bıkılması eksik, bir metin gibi sessiz bir sesin taklidi. Akşam kendinizi o sayfadaki yemekleri yerken düşlersiniz, merak edenler için sadece kendi falınızda kendi başınıza gelebilecek olan şeyleri değil, başkalarının başına gelecekleri de okumak mümkündür, fikrası, şiiryle bir günlük ihtiyacın tamamını gideren bir eğlencilik diyelim. Bir bakış açısı ayarı. Kısaca, geçmişten şimdiye ve geleceğe zaman nasıl işler? Onu biz mi uydurduk, onun içinde yaşamın bir başka yolu var mı? Kitabın 30 Şubat sayfası ile ilgili hikâyesinin gerçekleştiği takvim olduğu için konu oradan doğdu.

• Ve kitaptan bir cümle: "Hayata güvenmiyorsanız rüyalarımıza güvenin. Hayatta cevabını aradığınız sorunlarınızın cevabı rüyalarınızdadır. Unutmayın, hepsini çözeceksiniz." Ne dersiniz bu davete kulak verelim mi?

– Bu daveti şair Eros yapıyor romanda. Aşkın sesini dile getirirken. Onun karşısında rüyasız Elif Lâle var, bir alternatif gelecek imkânı olarak tercih sıralaması içinde. Hayatın anlamı açısından tercih edilebilecek, düşünülebilir alternatifler arasında. Ama unutmayalım, bütün bu tercihler salgın gibi bir kaderin içinde mevcut, işte bu yüzden 30 Şubat gerekiyor zaten. Dilemeye değer dileklerin gerçekleştiği gün olarak. Başka çaremiz var mı?

Duygu Durgun

İNKILÂP, KÜTÜPHANENİZE İKİ YENİ KİTAP ARMAĞAN EDİYOR

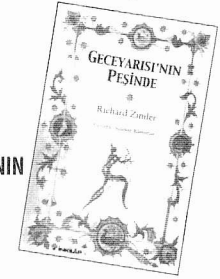

UÇUK
Çetin Altan

Hartlere sığmayan bir kozmos sarhoşluğunu tattırma cimetne tutulmamış kalem, kâğıt üstünde Yenicanı daktilosunun dilekçesi kadar bile iz bırakmaz...

Uçuk, Usta kalem Çetin Altan'ın yaklaşılmamış konuları, sakızlaşmış konuların yanında çetnili bir harmanlamaya ayağa kaldırdığı bir yazı demeti...

GECEYARISININ
PEŞİNDE
Richard Zimler
Roman

Amerika'da "edebiyatta yeni bir Umberto Eco" olarak gösterilen Richard Zimler, "Lizbon'un Son Kabalacısı" adlı ünlü romanından sonra, bu kez de "Geceyarısının Peşinde" ile Türk okuyucusunu karşısında.

İnkılâp Kitabevlerinde ve bütün kitapçılarda...

INKILÂP | www.inkilap.com